

Etik Karar Önyargıları Ölçeği (EKÖÖ): Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması

Ethical Decision Biases Scale (EDBS): Turkish Validity and Reliability Study

Ali Göde^a , Yunus Emre Öztürk^b

^a *Department Of Medical Services and Techniques, Hatay Mustafa Kemal University, Hatay, Türkiye*
alig.sy31@gmail.com (Corresponding Author)

^b *Department of Health Management, Selcuk University Konya, Türkiye*

Özet

Bu araştırma, "Etik Karar Önyargıları Ölçeği(EKÖÖ)"nin Türkçe versiyonunu doğrulamak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada anket yöntemi uygulanarak nicel araştırma desenine uygun ve kolayda örneklem yöntemiyle 490 bireyden veriler toplanmıştır. Araştırmanın verilerinin elde edilmesinde kişisel bilgi formu, EKÖÖ ve "Genel Sinizm Ölçeği" kullanılmıştır. Türkçe'ye uyarlanan EKÖÖ'nün, kapsam geçerliliği, yapı geçerliliği ve bağlam geçerliliği bakılmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden kişilerin %54,7'si kadın, %45,3'ü erkektir. Katılımcıların %43,7'si 18-29 yaş arası, %35,5'i 30-39 yaş arası ve %20,8'i 40 yaş ve üzeri yaş gruplarındadır. Eğitim durumları yönünden katılımcıların %4,5'i ilköğretim, %16,5'i lise, %24,5'i önlisans, %28,8'i lisans ve %25,7'si lisansüstü mezundur. Katılımcıların %50,2'si evli, %49,8'i bekar olduğu belirtmiştir. Katılımcıların %54,7'si kamuda, %45,3'nün özel sektörde çalışmakta olduğu ve %11,2'si 0-2000 Türk Lirası, %31,4'ü 2001-4000 Türk Lirası, %28,2'si 4001-6000 Türk Lirası ve %16,7'si 6001 ve üzeri Türk Lirası aylık gelir düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Türkçe geçerliliği ve güvenilirliği yapılan EKÖÖ'nün 3 boyut ve 25 maddeden oluşmakta ve yapı geçerliliği sonucunda kabul edilebilir uyum sahip olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alpha: 0,900 olarak ve ölçeğin boyutlarının Cronbach Alpha değerleri 0,80-1.00 arasında olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın EKÖÖ ile Genel Sinizm Ölçeği arasında bağlam geçerliliği sonucunda istatistiksel olarak pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. İnsanlarda sinizm arttıkça etik bağlamda önyargılı tutum da artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Etik, Karar Önyargıları, Ölçek Uyarlama

Abstract

This research was carried out to verify the Turkish version of the "Ethical Decision Bias Scale(EDBS)". In the research, data were collected from 490 individuals by applying the survey method, in accordance with the quantitative research design and with the convenience sampling method. Personal information form, EDBS and "General Cynicism Scale" were used to obtain the data of the study. Content validity, construct validity and context validity of the EDBS, which was adapted into Turkish, were examined. Of the people who agreed to participate in the study, 54.7% were women and 45.3% were men. 43.7% of the participants are between the ages of 18-29, 35.5% are between the ages of 30-39 and 20.8% are in the age group of 40 and over. In terms of education, 4.5% of the participants are primary school graduates, 16.5% high school graduates, 24.5% associate degrees, 28.8% undergraduate and 25.7% graduate degrees. 50.2% of the participants stated that they were married and 49.8% were single. 54.7% of the participants work in the public sector, 45.3% in the private sector, and 11.2% are 0-2000 Turkish Liras, 31.4% are 2001-4000 Turkish Liras, 28.2% It has been determined that 4001-6000 Turkish Liras and 16.7% have a monthly income level of 6001 and above Turkish Lira. The Turkish validity and reliability of the EDBS consists of 3 dimensions and 25 items, and as a result of the construct validity, it has been found to have an acceptable fit. It was determined that the Cronbach Alpha of the scale was 0.900 and the Cronbach Alpha values of the scale's dimensions were between 0.80-1.00. In his study, it was determined that there was a statistically positive and significant relationship between EDBS and General Cynicism Scale as a result of context validity. As cynicism increases in people, prejudiced attitudes increase in the ethical context.

Keywords: Ethics, Decision Biases, Adaptation of Scale

For Citation: Göde, A. & Öztürk, Y.E. (2022). Etik Karar Önyargıları Ölçeği (EKÖÖ): Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Journal of Academic Value Studies*, 8(2), 151-160. <http://dx.doi.org/10.29228/javs.63076>

Received: 20.06.2022

Accepted: 20.07.2022

This article was checked by *intihal.net*

1. Giriş

Yıllar boyunca, araştırmacılar, etik olmayan davranışların neden, nasıl ve hangi koşullar altında ortaya çıktığını daha iyi anlamak için etik karar vermeyi araştırmışlardır (Medeiros et al., 2014:219). İnsanın karar verme süreci önyargılarla dolu olduğu ve etik karar verme sürecinin de istisna bir durum olmadığı kabul edilmiştir (Watts, Medeiros, McIntosh ve Mulhearn, 2020:1). Önyargılar genel olarak insan karar verme sürecini sistematik olarak etkileyen yargılama ve akıl yürütmede yaygın basitleştirmeler ve çarpıtmalardır (Toet, Brouwer, van den Bosch ve Korteling, 2016:1).

Etik karar vermeyle bağlantılı olarak, önyargılar, etik ikilemlerle karşı karşıya kalındığında ortaya çıkabilen bilişsel hatalar olarak tanımlanmaktadır (Medeiros et al., 2014:219). Etik ikilemler, tek bir doğru cevabın bulunmadığı, muğlak, yüksek riskli olaylardır (Watts et al., 2020:1). Önyargılar, etik ikilemlerle uğraşırken anlaşılması özellikle önemlidir. Etik ikilemler karmaşıklık, risk ve belirsizlik ile karakterize edilir ve bu koşullar altında, bireyler durumu anlamlandırmak için akıl yürütmelerine farklı buluşsal yöntemler veya kısayollar uygularlar. Bu buluşsal yöntemlerin benimsenmesi, bir bireyin çeşitli hatalara ve önyargılara karşı duyarlılığını da artırabilmektedir (Medeiros et al., 2014:220).

Etik karar verme, profesyonel olarak uygun kararlara ulaşmak için bireylerin etik ikilemleri anlamlandırdığı ve bunlara yanıtlar formüle ettiği süreçleri ifade etmektedir (Mumford et al., 2008:316). Bu bağlamda, önyargıları, bilişi kısıtlayan ve dolayısıyla bireyin etik kararlar verme yeteneğini engelleyen hatalı inançlar, tutumlar veya davranışsal yanlılıklar olarak tanımlanmaktadır. Belirli karar yanlılıkları üzerine birçok ayrı araştırma akışının bağımsız doğası göz önüne alındığında, bilim adamları yalnızca yanlılıkların birbirleriyle nasıl ilişkili olabileceğini veya etik karar verme gibi belirli bağlamlara yanıt olarak önyargıların nasıl ortaya çıkabileceğini keşfetmeye çalışmaktadır (Watts et al., 2020). Bu araştırmada, "Etik Karar Önyargıları Ölçeği(EKÖÖ)"nin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılarak Türkçe literatüründe etik bağlamda karar önyargılarını ölçebilen geçerli ve güvenilir bir ölçek kazandırmak amaçlanmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

Bilim adamları, farklı literatürlerde görülen çok sayıdaki karar yanlılığının anlamlı bir şekilde kategorize edilemeyeceğini belirlemeye ve bu kategoriler arasındaki potansiyel ilişkileri ile ilgili araştırmaları yürütmektedir. Bu araştırmalar neticesinde karar yanlılıklarını, basitleştirme yanlılıkları (örneğin, temel oranlara karşı duyarsızlık, yanıltıcı korelasyonlar), doğrulama önyargıları (örneğin, kendi kendine hizmet eden önyargı, kontrol yanılsamaları) ve düzenleme önyargılarından (örneğin, çerçeveleme hataları, pişmanlıktan kaçınma) oluşan üç faktörlü bir model önermişlerdir (Ceschi, Costantini, Sartori, Weller ve Di Fabio, 2019; Oreg ve Bayazit, 2009; Watts et al., 2020).

2.1. Basitleştirme Yanlılıkları

Etik ikilemleri anlamlandırmak, profesyonel yönergeler, aktörler, güdüler, duygular, nedenler ve sonuçlarla ilgili bilgiler dahil olmak üzere çeşitli kaynaklardan gelen büyük miktarda karmaşık bilginin işlenmesini gerektirmektedir (Martin, Bagdasarov ve Connelly, 2014). Basitleştirme önyargıları, bilişsel stil veya yetenekle ilgili kişisel özelliklerden (örneğin, zeka, biliş ihtiyacı) ortaya çıkmaktadır. Basitleştirme önyargılarının ifadesi, nihai olarak gerçekliği kavrama ihtiyacı tarafından motive edilmektedir (Oreg ve Bayazit, 2009). Ayrıca, daha düşük bilişsel yetenek sergileyen kişilerin aşırı basitleştirme hatalarını içeren çeşitli önyargılara daha yatkın oldukları göstermektedir (Watts et al., 2020:8).

Ceschi ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan üç kategorili karar yanlılığı modeli incelendiğinde zihin yazılımı boşlukları faktörünün önerilen basitleştirme yanlılığı kategorisiyle kısmi örtüşme göstermektedir. Bunun nedeni karar yanlılıklarında benzer olan faktörlerin bilgi işlemedeki temel hataları yakalamaktadır.

2.2. Düzenleme Yanlılıkları

Düzenleme yanlılıklarının yaklaşma veya kaçınma mizaçlarından ortaya çıktığı tartışılmaktadır. Düzenleme önyargılarının ifadesi, zevk arama ve acıdan kaçınma ihtiyacı tarafından motive edilmektedir (Oreg ve Bayazit, 2009). Bireyin daha önce edindiği kötü tecrübelerden hareket ederek karar sürecini etkileyen yalınlıktır. Etik ikilemlerin ciddiyetini rasyonelleştirme veya küçümseme ve rahatsızlık duygusu nedeniyle kişisel sorumluluk almaktan kaçınma gibi düzenleme yanlılıkları oluşturmaktadır (Watts et al., 2020:9).

Ceschi ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan üç kategorili karar yanlılığı modeli incelendiğinde değerlendirme yanlılığı faktörü, tarafından önerilen düzenleme yanlılığı kategorisiyle güçlü bir örtüşme göstermektedir.

2.3. Doğruluma Yanlılıkları

İnsanların bilgiyi önceden var olan inançlara veya beklentilere uygun şekilde arama, hatırlama ve yorumlama eğilimidir. Bu süreç, insanların belirli bir durumun en alakalı ve göze çarpan yönlerini hızlı bir şekilde tanımlamasına ve bunlara yanıt vermesine olanak tanımaktadır. Bununla birlikte, doğrulama yanlılıkları yoluyla kişilerin ve sosyal durumların hızlı bir şekilde işlenmesi ve karar alınmasına yönelik sonuçlar doğurmaktadır (Costabile ve Madon, 2019:558). Doğrulama yanlılıklarının ifadesi, tutarlılık sağlama ihtiyacı tarafından motive edilmektedir (Oreg ve Bayazit, 2009). Bireyin bir karar hakkında eğilimsel çıkarımlar yapmaya teşvik eden koşulların, bireyin sonraki bilgileri eğilime dayalı bir beklentiye göre işleme eğilimini artırdığını ve böylece karar sürecinde doğrulama yanlılıklarının yol açtığını varsayılmaktadır (Costabile ve Madon, 2019:558).

Ceschi ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan üç kategorili karar yanlılığı modeli incelendiğinde ayarlama önyargılarının doğrulama yanlılıkları kategorisine girdiğini açıkça düşünmese de, doğrulama yanlılığı kategorisi ve ölçülen ayarlama yanlılığı faktörünün her ikisi de bazı referans noktalarıyla tutarlılık elde etme motivasyonu ile açıklanabilmektedir.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, Watts ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilen “Etik Karar Önyargıları Ölçeği”nin Türkçe güvenilirlik ve geçerliliğini uygulamak amaçlanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma kapsamında nicel araştırma deseni uygulanmıştır. Araştırma, Türkiye’de ikamet eden çalışan yetişkin bireylere, gönüllülük esas alınarak, ölçek sorularını Google Form üzerinden web tabanlı cevaplamaları sağlanmıştır. Araştırma verileri 15.10.2021-31.10.2021 tarihleri arasında anket yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Bu bağlamda araştırmada kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak örneklem büyüklüğünün belirlenmesi amacıyla Coşkun, Altunışık, Bayraktaroğlu ve Yıldırım (2017) tarafından oluşturulan kolayda örnekleme tablosundan faydalanılmıştır. Ülke nüfusuna göre %95 güven aralığında örnekleme tablosunda göre 384 kişiye ulaşılması yeterli görülmektedir. Araştırma belirlenen tarihler içerisinde uygulanarak 490 bireyin verisi elde edilmiş ve değerlendirilmeye alınmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama formu 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerinin yer aldığı Kişisel Bilgi Formu’nda 6 adet madde yer almaktadır. İkinci bölümde “Etik Karar Önyargıları Ölçeği” ve Üçüncü bölümde ölçeğin bağlam geçerliliğini incelemek için Genel Sinizm Ölçeğinden yararlanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu; Katılımcının yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durumu, çalıştığı kurum durumu ve aylık geliri belirlemeye yönelik ifadelerden meydana gelmektedir.

Etik Karar Önyargıları Ölçeği; Watts ve arkadaşları (2020) tarafından Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan çalışmayla geliştirilen Türkiye’ye uyarlanan “Etik Karar Önyargıları Ölçeği” maddeleri “1-Kesinlikle Katılmıyorum 2-Katılmıyorum 3-Kısmen Katılıyorum 4- Katılıyorum 5-Kesinlikle Katılıyorum” derecelendiren 5’li Likert şeklinde hazırlanan araştırma sonucunda 25 madde ve 3 boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin ilk boyutu olan “Basitleştirme Yanlılıkları” 9 maddeden, ikinci alt boyutu “Doğrulama Yanlılıkları” 8 maddeden ve üçüncü alt boyutu “Düzenleme Yanlılıkları” 9 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddelerinden 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ve 15 ters kodlanmıştır. Ölçekten alınan puanlar 5’e yaklaştıkça etik karar önyargılarını arttığını göstermektedir.

Genel Sinizm Ölçeği; “Etik Karar Önyargıları Ölçeği”nin bağlam geçerliliğini incelemek için Türkçe uyarlaması Erdost, Karacaoğlu ve Reyhanoğlu (2007) tarafından yapılan yaşama karşı bakış açısını ölçmeye yönelik olan “Genel Sinizm Ölçeği” 12 madde ve tek boyutludur. Ölçek 5’li likert tipi derecelendirme kriterine göre hazırlanmıştır. Derecelendirme “1-Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3-Kısmen Katılıyorum 4- Katılıyorum 5-Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde sınıflandırılmıştır. “Genel Sinizm Ölçeği”nin Cronbach alfa güvenilirlik değeri 0,763 olarak tespit edilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada elde edilen veriler incelemek için SPSS ve AMOS programlarından yararlanılmıştır. Tüm analizlerde “p<0,05” istatistiksel olarak anlamlı olduğu kabul edilmiştir.

Ölçeğin geçerlilik aşamasında ilk olarak dil ve kapsam geçerliliği daha sonraki süreçte yapı ve bağlam geçerliliğine bakılmıştır. Ölçeğin maddelerinin ölçülmek istenen durumu ne derecede temsil ettiğini belirlemek amacıyla dil ve

kapsam geçerliliği yapılır (Kaya ve Işık, 2018). Alanında uzman kişilerden destek alınarak ölçeğin temsil gücü ile ilgili olarak yargılarda bulunurlar. Bundukları yargılamalar dikkate alınarak ölçeğin içerik geçerliliği hakkında bir neticeye ulaşılmaktadır (Kurtuluş, 2004). Türkçe çevirisi alanında uzmanlara gönderilmiş ve kontrolleri yaptırılmıştır. Uzmanlar tarafından ölçek maddelerin doğruluğuna ilişkin 1 ile 4 arasında puan verilmesi istenmiş ve 1 ile 4 arasında elde edilen puanlar Kendall's W testine yapılmıştır. Uzman kişiler tarafından ölçek maddelerine verilen puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Araştırmanın ikinci aşamasında yapısal geçerlilik analizi uygulanmıştır. Yapı geçerliği, bir testin ölçülmek istenen ile ilişkili soyut kavramı doğru biçimde ölçebilme seviyesini gösteren uygulamadır (Büyüköztürk, 2007). Bir ölçeğin yapısal geçerliliğinin değerlendirilmesinde faktör analizi kullanılmaktadır (Işık, 2011). Faktör analizi, Keşfedici Faktör Analizi (KFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yöntemi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Yaşlıoğlu, 2017). EKÖÖ'nün yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla DFA yönetimi uygulanmıştır.

3.5. Araştırmanın Etik Yönü

"Etik Karar Önyargıları Ölçeği"ni geliştiren araştırmacılardan izin alınarak ölçeğin çeviri işlemi gerçekleştirilmiştir. Sonrasında araştırmada veri toplama formu uygulanmadan önce Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 06.10.2021 tarih ve 6 sayılı kararı ile etik komite onayı alınmıştır.

4. Bulgular

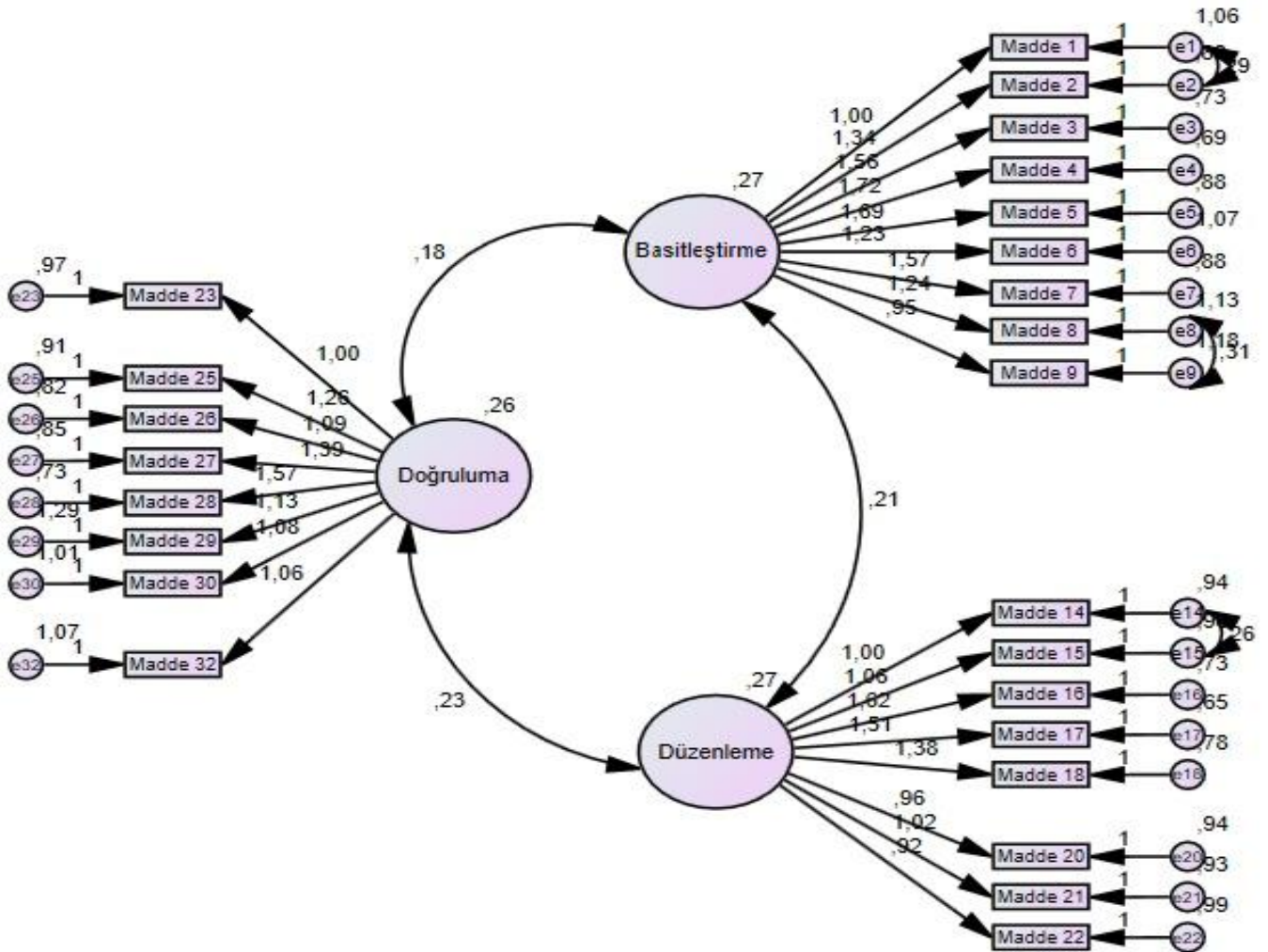
Araştırmanın bulgular kısmında; ilk olarak araştırmada veri elde edilen katılımcıların demografik verilerine, sonrasında ise EKÖÖ'nün doğrulayıcı faktör analizi path diyagramının standart katsayı değerleri verilmiştir. Ayrıca bağlam geçerliliği için EKÖÖ ile Genel Sinizm Ölçeği arasında korelasyon analizine yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Dahil Olanların Demografik Verileri

Demografik Özellikler	Seçenekler	N	%
Cinsiyet	Kadın	268	54,7
	Erkek	222	45,3
Yaş	18-29 yaş arası	214	43,7
	30-39 yaş arası	174	35,5
	40 yaş ve üzeri	102	20,8
Eğitim Durumu	İlköğretim	22	4,5
	Lise	81	16,5
	Önlisans	120	24,5
	Lisans	141	28,8
Medeni Durumu	Lisansüstü	126	25,7
	Evli	246	50,2
	Bekar	244	49,8
Çalışılan Sektör	Kamu	268	54,7
	Özel	222	45,3
Aylık Gelir	0-2000TL	55	11,2
	2001-4000TL	154	31,4
	4001-6000TL	138	28,2
	6001TL ve üzeri	143	29,2
TOPLAM		490	100,00

Araştırmaya 490 çalışan yetişkin birey katılım göstermiştir. Araştırmayı kabul eden bireylerin %54,7'si kadın, %45,3'ü erkektir. Katılımcıların %43,7'si 18-29 yaş arası, %35,5'i 30-39 yaş arası ve %20,8'i 40 yaş ve üzeri yaş aralıklarında olduklarını tespit edilmiştir. Eğitim durumları açısından katılımcıların %4,5'i ilköğretim, %16,5'i lise, %24,5'i önlisans, %28,8'i lisans ve %25,7'si lisansüstü mezundur. Katılımcıların %50,2'si evli, %49,8'i bekar olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların %54,7'si kamuda, %45,3'nün özel sektörde çalışmakta olduğu ve %11,2'si 0-2000 Türk Lirası, %31,4'ü 2001-4000 Türk Lirası, %28,2'si 4001-6000 Türk Lirası, ve %16,7'si 6001 ve üzeri Türk Lirası aylık gelire sahip olduğu belirlenmiştir.

Şekil 1. EKÖÖ'nün DFA Path Diyagramı

CMIN=610,600; DF=269; CMIN/DF=2,270; p=,000; RMSEA=,051; RMR=,068;
CFI=,901; GFI=,906; AGFI=,886; NFI=,837

Tablo 2. EKÖÖ'nün DFA'da Kullanılan Uyum İyiliği İndeksleri

Ölçüm (Uyum istatistiği)	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Model Değerleri
x ² /sd	<2	<5	610,6/269= 2,270
GFI	>0,95	>0,90	0,906
AGFI	>0,95	>0,90	0,886
CFI	>0,95	>0,90	0,901
RMSEA	<0,05	<0,08	0,051
RMR	<0,05	<0,08	0,068
NFI	>0,95	>0,90	0,837

Tablo 2'ye göre ölçeğe ait "Ki-Kare (x2) /Serbestlik Derecesi (df)= 2,270; Uyum İyiliği İndeksi (GFI)= 0,906; Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)= 0,901; Ortalama Hata Karekök Değeri (RMSEA)= 0,051; Kök Artık kareler Ortalaması (RMR)= 0.068" olarak tespit edilmiştir. Literatürde bu değerlerin kabul edilebilir uyum gösterdiği belirtilmektedir (Hooper, Coughlan and Mullen. 2008; Munro, 2005; Rose, Peters, Shea & Armstrong, 2004; Şimşek, 2007; Wang & Wang, 2019). Tablo 2'de "Uyarlanmış Uyum İyiliği İndeksi (AGFI)= 0.886; Ölçeklendirilmiş Uyum İndeksi (NFI)= 0.837" olarak tespit edilmiştir. NFI ve AGFI değerlerinin 0,90 - 1 arasında yer alması gerektiği fakat literatürde NFI 0,80'e kadar olan değerlerin (Yaşlıoğlu, 2017) ve AGFI'nin 0,85'e kadar olan değerlerin (Meydan ve Şeşen 2015) de kabul edilebildiği belirtilmektedir.

Tablo 3. EKÖÖ Boyutlarını Oluşturan İfadelerin Anlamlılık Düzeyleri

		Estimate	S.E.	C.R.	P	
1	Madde 1	1				
2	Madde 2	1,337	0,134	9,964	***	
3	Madde 3	1,565	0,175	8,962	***	
4	Madde 4	1,72	0,188	9,17	***	
5	Basitleştirme Yanlılıkları	Madde 5	1,692	0,189	8,935	***
6	Madde 6	1,231	0,156	7,884	***	
7	Madde 7	1,57	0,179	8,785	***	
8	Madde 8	1,239	0,158	7,827	***	
9	Madde 9	0,952	0,139	6,832	***	
10	Madde 14	1				
11	Madde 15	1,064	0,115	9,21	***	
12	Madde 16	1,62	0,17	9,524	***	
13	Madde 17	1,508	0,159	9,49	***	
14	Düzenleme Yanlılıkları	Madde 18	1,383	0,152	9,074	***
15	Madde 20	0,955	0,127	7,547	***	
16	Madde 21	1,024	0,131	7,813	***	
17	Madde 22	0,924	0,126	7,309	***	
18	Madde 23	1				
19	Madde 25	1,258	0,155	8,125	***	
20	Madde 26	1,091	0,139	7,836	***	
21	Madde 27	1,393	0,164	8,495	***	
22	Doğrulama Yanlılıkları	Madde 28	1,568	0,176	8,927	***
23	Madde 29	1,135	0,157	7,205	***	
24	Madde 30	1,077	0,144	7,454	***	
25	Madde 32	1,061	0,145	7,31	***	

Tablo 3 incelendiğinde yapılan analiz sonucunda EKÖÖ'yü oluşturan boyutlar ve boyutları oluşturan 25 maddenin faktör yükleri anlamlı tespit edilmiştir ($p < 0,001$).

Tablo 4. EKÖÖ ve Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları

		1	2	3	4
1- EKÖÖ	r	1			
	p				
2- Basitleştirme Yanlılıkları	r	,868**	1		
	p	,000			
3- Düzenleme Yanlılıkları	r	,876**	,624**	1	
	p	,000	,000		
4- Doğrulama Yanlılıkları	r	,848**	,563**	,683**	1
	p	,000	,000	,000	

** $p < 0,001$

Tablo 4'te görüldüğü üzere EKÖÖ'nün genel ve alt boyutlar arasındaki ilişkilerin tamamı istatistiksel olarak pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < 0,001$). Ayrıca alt boyutlar ile EKÖÖ arasında pozitif yönlü yüksek ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5. EKÖÖ'nün Madde Korelasyon Analizi

		Düzeltilmiş Toplam Soru Korelasyonu	Soru Silindiğinde Cronbach Alpha	Faktörler Cronbach Alph	Cronbach Alpha
Basitleştirme Yanlılıkları	1 Yeni bilgiler sunulduktan sonra kişinin fikrini değiştirmesinde bir sakınca yoktur.	,433	,820		
	2 Korku ve endişe hisleri kişinin yargılarını etkileyebilir	,550	,807		
	3 Bir çözüm basit olsa bile yeni bilgilere karşı açık fikirli olmak önemlidir.	,605	,801		
	4 Ekipçe önemli bir karar vermeden önce, grup üyelerinin bireysel düşüncelerini dikkate almak önemlidir.	,638	,796		
	5 Grupların bazen sonuçları uygun olmayan bir kararı tekrar gözden geçirmeleri gerekir.	,605	,800		
	6 Bazen farkında olmadığım etik olmayan olaylar oluyor.	,488	,814	0,827	
	7 Karşılaştığım duruma göre sorunların çözümünde farklı yollar denemeye açığım.	,586	,803		0,900
	8 Daha fazla bilgi elde etmeyi beklemek genelde verilecek olan kararın kalitesini artırır.	,484	,815		
	9 Bazen insanların niyetleri iyi olmasına rağmen etik olmayan davranışlarda bulunurlar.	,485	,825		

Düzenleme Yanlılıkları	10	Sonuçları göz ardı edilebilir küçük etik olmayan eylemler görmezden gelinebilir.	,469	,755	
	11	Daha büyük iyiliklere hizmet ederken etik olmayan eylemlerde bulunulabilir.	,472	,754	
	12	Bazen yöneticilerle iyi geçinebilmek için kuralları çiğnemek gerekir.	,616	,728	
	13	Etik olmayan bazı durumlar, ara sıra meydana geliyorsa önemli değildir	,572	,737	
	14	Kurallar geçmişte sorunsuz bir şekilde göz ardı edilebildiyse, şimdi de görmezden gelmek sorun olmaz	,502	,749	0,777
	15	Başkalarının yararına olsa bile, etik olmayan davranışlarda bulunmak doğru değildir.	,405	,765	
	16	Etik olmayan bir davranışa başkalarının da tanık olduğunu bilseydim, bunu şahsen bildirme zahmetine girmezdim.	,442	,759	
	17	Etik ikilemler kendi başlarına çözüme eğilimindedir.	,451	,774	
Doğrulama Yanlılıkları	18	Geleneği sürdürmek, etik kararlar vermede önemli bir faktördür.	,496	,738	
	19	İnsanların yaygara çıkarmak yerine bazen verilen kararı kabul etmesi gerekir.	,455	,727	
	20	Zor durumlar günün sonunda kendilerini en iyi şekilde çözme eğilimindedir.	,421	,733	
	21	Benzer fikirde olan insanlarla konuşmak, genellikle daha mantıklı bir kararla sonuçlanır	,499	,719	
	22	Karşıt görüşler sadece işleri yavaşlatır	,567	,706	0,754
	23	Ekip olarak bir şeye karar verildiğinde, karara uymak önemlidir.	,426	,733	
	24	Ekipteki herkes aynı fikirdeyse, verilen karar muhtemelen doğrudur.	,418	,734	
	25	Kişinin geçmişteki davranışlarıyla tutumlu olacak şekilde karar vermesi önemlidir.	,417	,734	

Tablo 5'de görüldüğü üzere ölçeklerin iç tutarlılığını ölçmek amacıyla Cronbach Alpha değerine bakılmaktadır. Cronbach-Alpa değeri ölçek maddelerinin homojen yapı gösterip göstermediği belirlenmektedir. Likert şekilde hazırlanmış ölçeklerde kullanılan Cronbach Alpha değerinin 0,80-1.00 arasında olması yüksek güvenilirlik derecesine sahip olduğu göstermektedir (Uzunsakal ve Yıldız, 2018). EKÖÖ'nün Cronbach Alpha değerinin 0,900 olarak belirlenmesi yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Tablo 5'e bakıldığında ölçeğin madde toplam korelasyon analizi yer almaktadır.

Tablo 6. EKÖÖ'nün Bağlam Geçerliliği

	1	2
1- EKÖÖ		
2- SİNİZİM	r	,423**
	p	,000

n=490

Tablo 6'ya bakıldığında EKÖÖ'nün bağlam geçerliliğini yapmak amacıyla Genel Sinizm Ölçeği arasında korelasyon analizi yapılmış olup, bu bağlamda pozitif yönlü bir ilişki belirlenmiştir ($p < 0,001$). Bunun sonucunda da sinizm arttıkça etik bağlamda önyargılı tutum da artacağı ön görülmektedir.

5. Sonuç

Bu araştırmada Watts ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilen "Etik Karar Önyargıları Ölçeği"nin Türkçe güvenilirlik ve geçerliliğini uygulamak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ölçeğin geçerlilik aşamasında ilk olarak dil ve kapsam geçerliliği daha sonraki süreçte yapı ve bağlam geçerliliğine bakılmıştır. Uzman kişiler tarafından ölçek maddelerin doğruluğuna ilişkin 1 ile 4 arasında puan verilmesi istenmiş ve 1 ile 4 arasında elde edilen puanlar Kendall's W testine yapılmıştır. Uzman kişiler tarafından ölçek maddelerine verilen puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

Etik Karar Önyargıları Ölçeği'nin Türkçe geçerliliği yapılan araştırmaya 490 çalışan yetişkin birey katılmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden kişilerin %54,7'si kadın, %45,3'ü erkektir. Katılımcıların çoğunluğunun 18-29 yaş arası ve evli olduğu belirtmiştir. Eğitim durumları açısından katılımcıların çoğunluğunun lisans düzeyi eğitim aldıkları belirlenmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun kamuda çalıştığı ve 2001-4000 Türk Lirası aylık gelire sahip olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında yapısal geçerlilik analizi uygulanmıştır. EKÖÖ'nün yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla DFA yönetimi uygulanmıştır. Araştırmada Watts ve arkadaşları (2020) tarafından hazırlanan EKÖÖ'nün 32 madde ve 3 boyutlu olarak kabul edilebilir uyum ve iyi uyum iyiliği indeks değerleri ve ölçeğin uyum iyiliği indeks sonuçlarına bakılmış ve değerlendirme sonucunda 25 madde ve 3 boyutlu EKÖÖ'nün kabul edilebilir uyum gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca yapılan analiz sonucunda EKÖÖ'yü oluşturan boyutlar ve boyutları oluşturan 25 ifadenin faktör yükleri anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ölçeğin Cronbach Alpha değerinin 0,900 olarak tespit edilmesi yüksek güvenilirliği göstermektedir. EKÖÖ, Watts ve arkadaşları (2020) tarafından Amerika Birleşik Devletlerinde uygulanmış ve güvenilirlikleri 0,80 ile 1 arasında olduğu tespit edilmiştir.

EKÖÖ'nün genel ve alt boyutlar arasındaki ilişkilerin tamamı istatistiksel olarak pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir ($p < 0,001$). Ayrıca alt boyutlar ile EKÖÖ arasında pozitif yönlü yüksek ilişki olduğu gözlenmiştir.

Bağlam geçerliliğini yapmak amacıyla EKÖÖ'nün Genel Sinizm Ölçeği arasında korelasyon analizi yapılmış olup istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu gözlenmiştir ($r = .423$, $p < .001$) (Tablo 6). Watts ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuçlar bulunduğu gözlenmektedir. Sinizm arttıkça etik bağlamda önyargılı tutum da artmaktadır.

Yapılan araştırma neticesinde Etik Karar Önyargıları Ölçeği'nin Türkiye'de çalışan yetişkin bireylerde etik karar verme sürecinde önyargıları belirlemek için araştırmalarda 3 boyut ve 25 maddeden oluşan ölçek kullanılabilir.

Karar yanlılıkları etik karar vermeyi engelliyorsa, bu karar yanlılıklarına bağlı sorunların ortaya çıktığı söylenebilmektedir. Bireylerin bu önyargıların ifadesinin daha fazla farkında olup, belki de bu ön yargıları daha iyi yönetebilmek için eğitilip eğitilemeyeceği belirlenebilir. Bu sorunu incelemek adına, EKÖÖ'nün, etik eğitim ve öğretim programlarının etkinliğini değerlendirmek için bir önlem olarak gelecekteki araştırmalarda kullanılabilir. Bu tür programlar, etikle ilgili bir dizi kriterin iyileştirilmesinde bir miktar etkinlik gösterebilmektedir. Karmaşık sorunları aşırı basitleştirme, statükoya bağlı kalma ve rahatsız edici kararlardan kaçınma eğilimi gibi karar önyargıları, insanların etik kararlar verme yeteneklerini engellendiği düşünülmektedir. Bu nedenle, bu tür karar yanlılıklarını tespit etmek için mekanizmalar geliştirmek, bireylerin ve örgütlerin etik karar vermelerini desteklemek için kritik rol oynayabilmektedir.

Kaynakça

Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Ceschi, A., Costantini, A., Sartori, R., Weller, J. & Di Fabio, A. (2019). Dimensions of decision-making: An evidence-based classification of heuristics and biases. *Personality and Individual Differences*, 146, 188–200.

- Coşkun, R., Altunışık, R., Bayraktaroğlu, S. & Yıldırım, E. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Costabile, K. A. & Madon, S. (2019). Downstream Effects of Dispositional Inferences on Confirmation Biases. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 45(4), 557–570. <https://doi.org/10.1177/0146167218789624>
- Erdost, H. E., Karacaoğlu, K. & Reyhanoğlu, M. (2007). Örgütsel Sinizm Kavramı ve İlgili Ölçeklerin Türkiye’deki Bir Firmada Test Edilmesi, *15. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiri Kitabı*, 514–524.
- Hooper, D., Coughlan, J. & Mullen, M. R. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Electronic journal of business research methods*, 6(1), 53–60.
- Işık, O. (2011). *Algılanan Kalitenin Hastane Marka Değerine Etkisi: Tüketici Değerlendirmesi. (Doktora Tezi)*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü, Ankara.
- Kaya, N. & Işık, O. (2018). Hasta Güçlendirme Ölçeğinin Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirliği. *İşletme Bilimi Dergisi*, 6(1), 49–64. <https://doi.org/10.22139/jobs.403021>
- Kurtuluş, K. (2004). *Pazarlama Araştırmaları*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Martin, A., Bagdasarov, Z. & Connelly, S. (2014). The Capacity for Ethical Decisions: The Relationship Between Working Memory and Ethical Decision Making. *Science and Engineering Ethics*, 21(2), 271–292. <https://doi.org/10.1007/S11948-014-9544-X/TABLES/5>
- Medeiros, K. E., Mecca, J. T., Gibson, C., Giorgini, V. D., Mumford, M. D., Devenport, L. & Connelly, S. (2014). Biases in Ethical Decision Making among University Faculty. *Accountability in research*, 21(4), 218–240. <https://doi.org/10.1080/08989621.2014.847670>
- Meydan, C. H. & Şeşen, H. (2015). *Yapısal Eşitlik Modellemesi – AMOS Uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Mumford, M. D., Connelly, S., Brown, R. P., Murphy, S. T., Hill, J. H., Antes, A. L., Waples, E. P. & Devenport, L. D. (2008). A Sensemaking Approach to Ethics Training for Scientists: Preliminary Evidence of Training Effectiveness. *Ethics & Behavior*, 18(4), 315–339. <https://doi.org/10.1080/10508420802487815>
- Munro, B. H. (2005). *Statistical Methods For Health Care Research*. Lippincott Williams & Wilkins.
- Oreg, S. & Bayazit, M. (2009). Prone to Bias: Development of a Bias Taxonomy from an Individual Differences Perspective. *Review of General Psychology*, 13(3), 175–193. <https://doi.org/10.1037/A0015656>
- Rose, A., Peters, N., Shea, J. A. & Armstrong, K. (2004). Development and Testing of the Health Care System Distrust Scale. *Journal of General Internal Medicine*, 19(1), 57–63. <https://doi.org/10.1111/j.1525-1497.2004.21146.x>
- Şimşek, O. F. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks.
- Toet, A., Brouwer, A. M., van den Bosch, K. & Korteling, J. E. (2016). Effects of personal characteristics on susceptibility to decision bias: a literature study. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 8(5), 1–17.
- Uzunsakal, E. & Yıldız, D. (2018). Alan Araştırmalarında Güvenilirlik Testlerinin Karşılaştırılması ve Tarımsal Veriler Üzerine Bir Uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 14–28.
- Wang, J. ve Wang, X. (2019). *Structural equation modeling: Applications using Mplus*. John Wiley & Sons.
- Watts, L. L., Medeiros, K. E., McIntosh, T. J. & Mulhearn, T. J. (2020). Decision biases in the context of ethics: Initial scale development and validation. *Personality and Individual Differences*, 153, 1–13. <https://doi.org/10.1016/J.PAID.2019.109609>
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 74–85.